

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ФІНАНСИ

**методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
зі спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»
усіх форм навчання**

Частина 2

Затверджено
на засіданні кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
Протокол № 13 від 12.05.2017 р.

Фінанси. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» усіх форм навчання. Частина 2/ Укл.: Парубець О. М., Кальченко О. М. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 28 с.

Укладачі: Парубець Олена Миколаївна, кандидат економічних наук,
доцент
Кальченко Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук,
доцент

Відповідальний за випуск: Ільчук Валерій Петрович, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
доктор економічних наук, професор

Рецензент: Зеленська Олена Олександрівна, кандидат економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

1 ВСТУП	4
2 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	6
Практичне заняття № 1 Тема: Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів	6
Практичне заняття № 2 Тема: Становлення і розвиток податкової системи України	7
Практичне заняття № 3 Тема: Страхування та страховий ринок України	9
Практичне заняття № 4 Тема: Фінансовий ринок України	12
Практичне заняття № 5 Тема: Механізм фінансового менеджменту	14
Практичне заняття № 6 Тема: Фінансова безпека держави	15
Практичне заняття № 7 Тема: Міжнародні фінанси у глобальній економіці	18
Практичне заняття № 8 Тема: Особливості фінансів Європейського Союзу	20
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	22

ВСТУП

Дисципліна «Фінанси» є нормативною і належить до циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування».

Вивчення дисципліни «Фінанси» сприяє формуванню у майбутнього фахівця системи знань щодо сутності та функцій фінансів, як відносин з приводу утворення, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів грошових ресурсів; знань щодо здійснення фінансової політики, функціонування податкового механізму, бюджетних відносин; значна увага приділяється вивченню фінансів підприємств, функціонування страхового ринку, фінансового ринку, механізму зовнішньоекономічних відносин.

Предметом вивчення курсу є фінансові відносини, що виникають на різних рівнях економічної системи між державою, юридичними та фізичними особами.

Метою курсу є формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і макрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи. Їх знання необхідні майбутньому спеціалісту, щоб об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, розуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів і фінансів підприємницьких структур, розробляти і вирішувати актуальні питання теорії і практики фінансової політики держави.

Головні завдання курсу полягають у:

- дослідженні сутності, функцій та ролі фінансів у ринковій економіці;
- виявленні закономірностей еволюційного розвитку фінансів;
- розкритті основ функціонування фінансової системи і фінансового механізму;
- розгляді основних напрямків фінансової політики в розрізі її основних складових;
- дослідженні теоретичних основ міжнародних, державних, місцевих фінансів, а також фінансів підприємств і домогосподарств;
- засвоєнні основних положень теорії державних фінансів, і її складових – державного бюджету, державного кредиту, державних цільових фондів;
- розгляді сутності, класифікації податків, основних напрямків податкової політики та етапів реформування податкової системи держави;
- дослідженні стану і перспектив розвитку фінансового та страхового ринків;
- виявленні сутності, функцій міжнародних фінансів та їх окремих складових.

В процесі опанування курсу «Фінанси» студенти повинні одержати навички та досвід дослідження фінансово-економічних явищ та процесів, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів застосування

власних здібностей та реалізації набутого професійного потенціалу в умовах ринкової економіки.

Вивчення дисципліни сприяє формуванню наукового рівня економічного мислення майбутнього фахівця, містить в собі теоретичну базу, яка необхідна при засвоєнні прикладних економічних наук та вирішуванні конкретних задач практики господарювання в умовах ринкової економіки.

Методичні вказівки призначені для застосування в навчальному процесі студентами під час аудиторних занять і самостійної роботи. Вивчення дисципліни сприяє формуванню наукового рівня економічного мислення майбутнього фахівця, містить в собі теоретичну базу, яка необхідна при засвоєнні прикладних економічних наук та вирішуванні конкретних задач практики господарювання в умовах ринкової економіки. Дисципліна «Фінанси» викладається для студентів другого курсу спеціальності 072 - «Фінанси, банківська справа та страхування» в III і IV семестрах. Виходячи з цього методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Фінанси» для зручності сприйняття матеріалу студентами поділені на дві частини.

Тематика та обсяг практичних занять у IV семестрі наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Розподіл обсягу практичних занять за темами

Теми практичних занять	Кількість годин	
	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Місцеві фінанси та податкова система держави		
1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів	4	12
2. Становлення і розвиток податкової системи України	4	12
Змістовний модуль 2 Фінансовий та страховий ринки України		
3. Страхування та страховий ринок України		
4. Фінансовий ринок України	4	12
5. Механізм фінансового менеджменту	2	12
Змістовний модуль 3 Фінансова безпека держави та міжнародні фінанси		
6. Фінансова безпека держави	4	14
7. Міжнародні фінанси у глобальній економіці	6	14
8. Особливості фінансів Європейського Союзу	4	12
Виконання розрахунково-графічної (курсної) роботи	–	20
Всього за IV семестр	28	108

2 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів

Питання для обговорення

1. Об'єктивні передумови виникнення місцевих фінансів та розвиток науки про місцеві фінанси.
2. Сутність місцевих фінансів.
3. Функції місцевих фінансів, їх характеристика.
4. Об'єкти і суб'єкти місцевих фінансів.
5. Характеристика системи місцевих фінансів України.
6. Класифікація доходів місцевих бюджетів.
7. Класифікація видатків місцевих бюджетів.
8. Бюджетний процес на місцевому рівні.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Історичні аспекти розвитку науки про місцеві фінанси.
2. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування в Україні.
3. Взаємозв'язок державних і місцевих фінансів.
4. Дискусійні питання сутності і функцій місцевих фінансів.
5. Місцеві фінанси їх роль у розвитку економічної і соціальної інфраструктури.
6. Місцеві фінанси як фіскальний інструмент перерозподілу валового внутрішнього продукту
7. Особливості фінансових відносин в сфері місцевих фінансів.
8. Особливості функціонування фінансового механізму на рівні місцевого самоврядування.
9. Проблеми становлення і розвитку місцевих фінансів в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте динаміку та структуру доходів місцевих бюджетів України за останні три роки. Яку роль відіграють податкові та неподаткові надходження, а також доходи від операцій з капіталом та трансферти у формуванні доходів місцевих бюджетів?
2. Проаналізуйте динаміку та структуру видатків місцевих бюджетів України за останні три роки. На які цілі і напрямки спрямовується значна частина видатків місцевих бюджетів?
3. Проаналізуйте склад і обсяг доходів бюджету Чернігівської області. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте склад і обсяг видатків бюджету Чернігівської області. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте обсяги надходжень до зведеного бюджету областями України за останні три роки. Зробіть належні висновки.

6. В табличній або схематичній формі наведіть стадії, заходи, виконавців, терміни бюджетного процесу на місцевому рівні.

Ситуації для обговорення

1. Коли виникла наука про місцеві фінанси?
2. В якому законодавчому акті відображено порядок формування і використання коштів місцевих бюджетів?
3. Які складові включає система місцевих фінансів?
4. Яка частка ВВП перерозподіляється через місцеві бюджети в Україні та країнах ЄС?
5. Чи можуть місцеві бюджети прийматися з дефіцитом?
6. Які види міжбюджетних трансфертів передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів?
7. Яку роль відіграють місцеві фінанси у зміцненні економічної самостійності адміністративно-територіальних одиниць?
8. Яка хронологія прийняття законодавчо-нормативних актів, що регламентують функціонування місцевих фінансів в Україні?
9. Як вплинуло на розвиток місцевих фінансів України приєднання до Європейської Хартії місцевого самоврядування?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 3, 4, 6, 9, 14, 20, 21, 25, 26, 29, 31, 32]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [21, 22, 23, 25, 35]

Електронні ресурси: [1-16]

Практичне заняття № 2

Тема: Становлення і розвиток податкової системи України

Питання для обговорення

1. Передумови виникнення і розвитку податків.
2. Сутність і функції податків.
3. Класифікація податків за різними ознаками.
4. Економічна сутність і роль податків у формуванні державного і місцевих бюджетів.
5. Елементи системи оподаткування їх сутність.
6. Сутність та структура податкової системи України.
7. Етапи становлення і розвитку податкової системи України.
8. Сутність та основні напрямки податкової політики України.
9. Податковий механізм.
10. Основні напрямки реформування податкової системи України.
11. Загальнодержавні податки і збори.
12. Місцеві податки та збори.

13. Податок на додану вартість: сутність та значення, платники, методика сплати в бюджет.
14. Акцизний податок, його економічна сутність, платники і порядок визначення суми.
15. Податок на прибуток підприємств: платники, оподаткування, ставка податку.
16. Мито як джерело доходів бюджету.
17. Плата за землю, її економічна сутність і призначення.
18. Податок на доходи фізичних осіб.
19. Податкова політика держави.
20. Податковий механізм.
21. Контролюючі органи в сфері стягнення податків.
22. Організація податкової роботи.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Наукові основи теорії податків і їх сутність.
2. Історія становлення та розвитку податків в Україні.
3. Оподаткування фізичних осіб: національний і закордонний досвід.
4. Оподаткування юридичних осіб: національний і закордонний досвід.
5. Етапи реформування податкової системи України.
6. Відмінні риси податкової системи України від податкових систем країн з розвинутою ринковою економікою.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте ставки і види податків та зборів, що сплачують юридичні особи в Україні.
2. Проаналізуйте ставки і види податків та зборів, що сплачують юридичні особи в країнах ЄС.
3. Проаналізуйте ставки і види податків та зборів, що сплачують фізичні особи в Україні.
4. Проаналізуйте ставки і види податків та зборів, що сплачують фізичні особи в країнах ЄС.
5. Проаналізуйте структуру і обсяг податкових надходжень державного бюджету України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте структуру і обсяг податкових надходжень місцевих бюджетів України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
7. Проаналізуйте надходження загальнодержавних та місцевих податків і зборів до дохідної частини бюджетів різних рівнів в країнах з розвинутою ринковою економікою. Зробіть належні висновки.
8. Проаналізуйте наслідки впливу на економіку країни прийняття Податкового кодексу України.

Ситуації для обговорення

1. Коли податки почали сприйматися як основне джерело доходів бюджету?
2. В чому полягає сутність податків?

3. Що лежить в основі поділу податків на прямі і непрямі?
4. Чим викликана необхідність використання непрямих податків?
5. Які характерні особливості податку, порівняно з іншими обов'язковими платежами до бюджету?
6. Які групи податків розрізняють залежно від об'єкту оподаткування?
7. Які моделі податкових систем було закладено в основу побудови податкової системи України?
8. Які податки частіше використовуються в податкових системах різних країн?
9. Що таке податкова політика і які завдання уряд повинен вирішувати методами бюджетно-податкової політики?
10. Яким критеріям повинна відповідати податкова політика?
11. Коли доцільно застосовувати стримуючу бюджетно-податкову політику, а коли – стимулюючу?
12. Хто є суб'єктами податкової роботи в Україні?
13. Які органи входять до структури Державної фіскальної служби України?
14. Як визначається рівень податкового навантаження?
15. Чи існує різниця між поняттями податкова система та система оподаткування?
16. Які принципи закладаються в основу побудови податкової системи?
17. Які фактори впливають на зміст і структуру податкової системи?
18. Які основні етапи розвитку податкової системи України Ви знаєте?
19. Що входить до структури податкової системи?
20. Які податкові пільги застосовують в Україні?
21. Чи вірним буде висловлювання: «Відсутність податків в державі паралізує її фінансову систему»? Обґрунтуйте свою відповідь.
22. Чи вірним буде висловлювання: «Податкова система держави – це показник її економічно-соціального розвитку»? Обґрунтуйте свою відповідь.
23. Чи вірним буде таке висловлювання: «Будь-яка величина прибутку, що направляється на благодійні цілі, не оподатковується податком на прибуток». Обґрунтуйте відповідь.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 4, 6, 9]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [30]

Електронні ресурси: [1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 16]

Практичне заняття № 3

Тема: Страхування та страховий ринок України

Питання для обговорення

1. Економічна сутність та необхідність страхування.
2. Функції страхування.

3. Роль страхування в розвитку сучасних суспільних соціально-економічних відносин.
4. Особливості фінансових відносин у страховій сфері.
5. Принципи добровільного та обов'язкового страхування.
6. Класифікація страхових послуг, яка використовується на сучасному етапі.
7. Сутність перестраховування та з якою метою воно використовується.
8. Доходи та витрати страховика.
9. Сутність страхового ринку. Складові страхового ринку в Україні.
10. Страхові посередники, що діють на страховому ринку.
11. Вплив зовнішнього середовища на розвиток страхового ринку.
12. Нагляд за страховою діяльністю в Україні.
13. Етапи формування страхового ринку України.
14. Основні тенденції розвитку страхового ринку України.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Форми й методи утворення та використання страхового фонду.
2. Особливості проведення перестраховування в Україні.
3. Стан та перспективи розвитку перестраховування в Україні.
4. Особливості оподаткування страхової діяльності.
5. Оцінка ефективності діяльності страхової компанії.
6. Особливості проведення обов'язкового страхування в Україні.
7. Роль та значення страхування для соціально-економічного розвитку країни.
8. Страхування як джерело внутрішніх інвестицій в економіку країни.
9. Інвестиційна діяльність страховиків: закордонний досвід.
10. Напрямки підвищення фінансової надійності страхової організації.
11. Структура й інфраструктура страхового ринку в Україні.
12. Особливості організації державного нагляду за страховою діяльністю в Україні.
13. Становлення та розвиток страхового ринку в Україні.
14. Реформування органів державного нагляду за страховою діяльністю в Україні.
15. Стан та перспективи розвитку особистого страхування в Україні.
16. Стан та перспективи розвитку майнового страхування в Україні.
17. Розвиток страхування відповідальності в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проведіть аналіз показників діяльності страхових компаній України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
2. Проведіть аналіз показників діяльності страхового ринку України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
3. Проведіть аналіз розміру і структури страхових виплат за останні три роки. Зробіть належні висновки.
4. Проведіть аналіз показників страхування життя в Україні за останні

- три роки. Зробіть належні висновки.
5. Проведіть аналіз показників страхування ризиків в Україні за останні три роки. Зробіть належні висновки.
  6. Проведіть аналіз обсягів і структури перестраховування в Україні за останні три роки. Зробіть належні висновки.
  7. Розробіть структурно-логічну схему державних наглядових органів у страховому бізнесі.
  8. Проведіть аналіз державного регулювання страхових ринків в економічно розвинених країнах.
  9. Проведіть аналіз сучасного стану конкуренції між страховими компаніями на вітчизняному страховому ринку. Зробіть висновки.
  10. Проведіть аналіз діяльності страхових посередників на вітчизняному страховому ринку та визначить перспективні напрямки їх розвитку. Зробіть висновки.

Ситуації для обговорення

1. Як Ви можете охарактеризувати сучасний стан страхування в Україні?
2. Які фактори впливають на розвиток страхування в сучасних умовах?
3. Які на Ваш погляд перспективні напрямки розвитку страхування в Україні?
4. Які основні поняття, що використовуються в страхуванні, визначенні в Законі України «Про страхування»?
5. Які Ви знаєте класифікаційні ознаки страхових відносин?
6. Дайте характеристику фінансових відносин страхових компаній.
7. В чому полягає необхідність використання перестраховування?
8. Як забезпечити платоспроможність страхових компаній?
9. Що таке страховий ринок і як співвідносяться між собою поняття «страховий ринок» та «страхове господарство»?
10. У чому полягають особливості українського страхового ринку як частини світового страхового господарства?
11. Яку роль відіграють іноземні страховики на страховому ринку України?
12. Які фактори зовнішнього середовища впливають на стан та розвиток системи страхування в Україні?
13. У чому полягає зміст державного нагляду за страховою діяльністю в Україні?
14. Як розраховуються фінансові результати страхових компаній?
15. Які об'єднання страховиків Ви знаєте?

Рекомендована література

- Законодавча та нормативна база: [5, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 22, 29, 30, 36]
 Навчальна література: [1-17]
 Додаткова література: [2, 4, 16, 17, 18, 31]
 Електронні ресурси: [5, 6, 8, 10, 12, 13, 15]

Практичне заняття № 4
Тема Фінансовий ринок України

Питання для обговорення

1. Сутність поняття «фінансовий ринок».
2. Визначення фінансового ринку за економічною сутністю.
3. Визначення фінансового ринку з організаційного погляду.
4. Мета функціонування фінансового ринку.
5. Сутність механізму функціонування фінансового ринку.
6. Функції фінансового ринку.
7. Класифікація фінансового ринку за видами фінансових активів.
8. Класифікація фінансового ринку за періодом обертання фінансових активів.
9. Класифікація фінансового ринку за організаційними формами.
10. Класифікація фінансового ринку за регіональною ознакою.
11. Класифікація фінансового ринку за швидкістю реалізації угод.
12. Класифікація фінансового ринку за умовами обігу фінансових інструментів.
13. Складові ринку грошей.
14. Складові ринку капіталів.
15. Сутність поняття фінансові інструменти.
16. Основні фінансові інструменти.
17. Класифікація фінансових інструментів за видами фінансових ринків.
18. Класифікація фінансових інструментів за періодами обертання.
19. Класифікація фінансових інструментів за характером фінансових зобов'язань.
20. Класифікація фінансових інструментів за пріоритетною значимістю.
21. Класифікація фінансових інструментів за гарантованістю рівня доходності
22. Класифікація фінансових інструментів за рівнем ризику

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Місце і роль фінансового ринку в системі ринкових відносин (представити у вигляді схеми).
2. Взаємовідносини продавців та покупців на фінансовому ринку (представити у вигляді схеми).
3. Правове регулювання фінансового ринку в Україні.
4. Структура фінансового ринку та його суб'єкти.
5. Фінансові інструменти фінансового ринку, їх економічна й правова природа.
6. Міжнародні стандарти розвитку фінансового ринку.
7. Становлення та розвиток фінансового ринку в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте сучасний стан розвитку фінансового ринку України.

- Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте сучасний стан розвитку фондового ринку України. Зробіть належні висновки.
  3. Проаналізуйте сучасний стан розвитку кредитного ринку України. Зробіть належні висновки.
  4. Проаналізуйте стан розвитку лізингового кредитування в Україні. Зробіть належні висновки.
  5. Проаналізуйте сучасний стан розвитку валютного ринку України. Зробіть належні висновки.
  6. Проаналізуйте сучасний стан розвитку міжбанківського ринку України. Зробіть належні висновки.
  7. Проаналізуйте сучасний стан розвитку облікового ринку України. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Які чинники визначають сучасні тенденції розвитку фінансового ринку в Україні?
2. За якими ознаками здійснюється класифікація фінансового ринку?
3. Хто є суб'єктами фінансового ринку?
4. Що є об'єктом фінансового ринку?
5. Які фінансові інструменти обертаються на фінансовому ринку України?
6. Яку роль виконують домогосподарства як суб'єкти фінансового ринку?
7. Яким чином держава втручається у функціонування фінансового ринку?
8. Які заходи здійснює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України?
9. Що таке валютний курс і які методи його визначення?
10. Що таке валютне регулювання?
11. Які чинники впливають на формування та функціонування валютного ринку?
12. Яку діяльність здійснюють страхові компанії на фінансовому ринку України?
13. З якою метою створюються фондові біржі?
14. Як формуються доходи фондової біржі?
15. Які операції здійснюються на фондових біржах?
16. Які структурні утворення належать до інфраструктури фінансового ринку?
17. Які функції виконують фінансові посередники на фінансовому ринку України?
18. В чому різниця біржового та позабіржового способу розміщення цінних паперів?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [4, 8, 12, 23, 24, 27, 34, 35]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [5, 26, 29, 37, 38]

Електронні ресурси: [3, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 14]

Практичне заняття № 5
Тема: Механізм фінансового менеджменту

Питання для обговорення

1. Сутність та мета фінансового менеджменту.
2. Основні завдання фінансового менеджменту.
3. Основні етапи розробки стратегії фінансового менеджменту
4. Параметрами оцінка ефективності розробленої стратегії.
5. Сутність тактичних цілей і завдань фінансового менеджменту.
6. Сутність стратегічного фінансового менеджменту.
7. Основні принципи фінансового менеджменту.
8. Функції фінансового менеджменту.
9. Суб'єктами і об'єктами фінансового менеджменту.
10. Роль керівника фінансової служби підприємства у процесі підготовки, прийняття та реалізації фінансових рішень.
11. Системи забезпечення механізму фінансового менеджменту.
12. Зовнішнє і внутрішнє середовище організації та форми їх впливу на фінансові рішення.
13. Особливості фінансового менеджменту, пов'язані з формою власності і сферою здійснення бізнесу.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Ефективні моделі прийняття бізнес-рішень.
2. Методи модифікацій процентів: точний, банківський, комерційний.
3. Управління ризиком та дохідністю: складові процентної ставки, використання формули Фішера для аналізу складових процентної ставки.
4. Комбіновані проценти: банківська практика нарахування складних процентів.
5. Методи оцінки вартості цінних паперів.
6. Раціональний підхід до вирішення бізнес-проблем, поведінкова психологія людини в економічній діяльності.
7. Концепція утилітарності (задоволення) при прийнятті рішень. Що таке ризик? Як його вимірювати та враховувати при прийнятті бізнес-рішень.

Ситуації для обговорення

1. Дайте характеристику основних напрямків діяльності фінансового менеджера. Відповіді на які запитання повинен давати фінансовий менеджер?
2. Чи можливо, на ваш погляд, ранжувати показники ринкової привабливості фірми з позиції її менеджерів, власників та контрагентів?
3. Які принципові відмінності в порядку складання і надання звітності в директивній економіці і в ринковій економіці?
4. В чому полягають особливості роботи фінансового аналітика і фінансового менеджера?
5. Яким чином фінансові інструменти здійснюють вплив на прозорість

- фінансової звітності?
6. Дайте характеристику специфічних інтересів різних осіб, як мають зацікавленість до даного суб'єкта господарювання. Чи завжди ці інтереси гармонійні? Яким чином можливо подолати суперечності між інтересами різних груп? Спробуйте навести конкретні приклади.
  7. Дайте характеристику сутності гіпотез слабкої, помірної та сильної форми ефективності ринку. Чи можливо на практиці існування сильної форми ефективності? Відповідь обґрунтуйте.
  8. В чому полягає конфлікт інтересів у ланцюгу «власник – менеджер»? Наведіть приклади інших ланцюгів інтересів. Опишіть конфлікт інтересів. Запропонуйте способи його подолання.
  9. Яким чином трактується поняття інсайдерів інформації у фінансовому менеджменті? Наведіть приклади з різних позицій.
  10. З якими науками перш за все пов'язаний фінансовий менеджмент? З якою або з якими із них цей зв'язок має найбільш тривалу історію і чому?
  11. Що таке ризик? Які види ризиків Ви знаєте?
  12. Як вимірювати та враховувати ризики при прийнятті бізнес-рішень?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 37]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [27, 28, 33, 34, 36]

Електронні ресурси: [4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14]

Практичне заняття № 6

Тема: Фінансова безпека держави

Питання для обговорення

1. Розкрийте економічну сутність поняття «фінансова безпека держави».
2. Місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави.
3. Суб'єкти фінансової безпеки держави.
4. Складові фінансової безпеки держави їх характеристика.
5. Основні загрози фінансовій безпеці держави.
6. Сутність термінів «індикатор» та «порогові значення індикаторів».
7. Індикатори оцінки фінансової безпеки держави.
8. Заходи підвищення фінансової безпеки держави .
9. Визначте сутність бюджетної безпеки держави.
10. Основні проблеми бюджетної системи.
11. З'ясуйте сутність поняття «боргова безпека». Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають боргову безпеку.
12. Сутність терміна «інфляція». Хто розраховує рівень інфляції в Україні?
13. Основні загрози фінансовій безпеці, які спонукає інфляція. Охарактеризуйте напрями антиінфляційної політики.
14. Визначте сутність валютної безпеки держави.
15. Переваги та недоліки у залученні іноземного капіталу банківським

сектором України.

16. З'ясуйте сутність поняття «інвестиційна безпека держави». Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають інвестиційну безпеку.
17. Назвіть загрози інвестиційній безпеці держави.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Історичні аспекти необхідності виникнення та оцінки фінансової безпеки держави.
2. Еволюція поняття «фінансова безпека держави».
3. Організаційно-правові основи становлення і розвитку фінансової безпеки держави в Україні.
4. Система управління фінансовою безпекою України.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте вплив податкової політики на фінансову безпеку України. Зробіть належні висновки.
2. Проведіть аналіз індикаторів і загроз бюджетної безпеки України. Зробіть належні висновки.
3. Проведіть аналіз індикаторів і загроз боргової безпеки України. Зробіть належні висновки.
4. Проведіть аналіз індикаторів і загроз податкової безпеки України. Зробіть належні висновки.
5. Проведіть аналіз індикаторів і загроз інвестиційної безпеки України. Зробіть належні висновки.
6. Проведіть аналіз індикаторів і загроз інноваційної безпеки України. Зробіть належні висновки.
7. Проведіть аналіз індикаторів і загроз грошово-кредитної безпеки України. Зробіть належні висновки.
8. Проведіть аналіз індикаторів і загроз валютної безпеки України. Зробіть належні висновки.
9. Проведіть аналіз індикаторів і загроз зовнішньоекономічної безпеки України. Зробіть належні висновки.
10. Проведіть аналіз індикаторів і загроз фінансової безпеки банківської системи України. Зробіть належні висновки.
11. Проведіть аналіз індикаторів і загроз фінансової безпеки фондового ринку України. Зробіть належні висновки.
12. Проведіть аналіз індикаторів і загроз фінансової безпеки страхового ринку України. Зробіть належні висновки.
13. Проведіть аналіз індикаторів і загроз фінансової безпеки регіонів України. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Які передумови стали визначальними у підвищенні уваги до проблеми забезпечення економічної безпеки?

2. Що таке бюджетний дефіцит? Як він впливає на фінансову безпеку держави?
3. Хто затверджує структуру і граничний обсяг державного боргу країни?
4. Які ви знаєте головні заходи щодо поліпшення діяльності банківського сектору?
5. Проаналізуйте становлення і розвиток правового регламентування економічної безпеки в Україні. Які зміни відбулися у правовому забезпеченні і теоретико-методологічному розумінні економічної безпеки?
6. Що розуміють під поняттями «економічна безпека» та «фінансова безпека»?
7. Який, на вашу думку, підхід у найповнішій формі розкриває суть фінансової безпеки держави?
8. Які внутрішні і зовнішні фактори визначають стан фінансової безпеки держави?
9. Чому фінансову безпеку вважають найважливішою складовою економічної безпеки держави?
10. Чи доцільно у структурі фінансової безпеки держави виділяти такі складові: фінансова безпека людини, фінансова безпека підприємства, фінансова безпека регіону?
11. Що таке національні економічні інтереси? Наведіть приклад пріоритетних національних інтересів в економічній і фінансовій сферах.
12. Що розуміють під загрозами економічній безпеці держави?
13. Що таке індикатори економічної безпеки та які їх граничні значення?
14. Які індикатори оцінки стану фінансової безпеки України Вам відомі?
15. Що розуміють під механізмом забезпечення фінансової безпеки держави?
16. Яким чином можна забезпечити фінансову безпеку держави?
17. Чи вірно, що економічну безпеку необхідно розглядати як окрему складову національної безпеки?
18. Чи вірно, що економічну безпеку необхідно розглядати як окрему складову національної безпеки?
19. Дайте визначення індикаторам економічної безпеки. Наведіть приклад загальних індикаторів економічної безпеки. Подумайте, на що впливають дані індикатори економічної безпеки.
20. Чим валютна безпека відрізняється від грошово-кредитної?
21. Розкрийте багатоаспектну сутність поняття «фінансова безпека», враховуючи відомі вам концептуальні підходи. Який, на вашу думку, підхід у найповнішій формі розкриває суть фінансової безпеки держави?
22. Подумайте, як впливає фінансова криза на фінансову безпеку держави?
23. Обґрунтуйте або заперечте твердження: однією із найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою.
24. Фінансова безпека держави має як внутрішній, так і зовнішній аспекти. Поясніть, в чому вони полягають.
25. Фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою,

яку утворюють ряд підсистем, кожна з яких має власну структуру і логіку розвитку. Поясніть сутність таких підсистем: бюджетна безпека, боргова безпека держави.

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [13, 19, 20,27, 28, 32, 33]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [27, 28, 32, 34]

Електронні ресурси: [1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16]

Практичне заняття № 7

Тема: Міжнародні фінанси у глобальній економіці

Питання для обговорення

1. Сутність та функціональне призначення міжнародних фінансів.
2. Походження поняття «міжнародні фінанси».
3. Передумови виникнення та історія розвитку науки про міжнародні фінанси.
4. Зміст і сутність міжнародних фінансів, їх специфічні ознаки.
5. Місце міжнародних фінансів у системі зовнішньоекономічних відносин.
6. Суб'єкти міжнародних фінансових відносин.
7. Система міжнародних фінансових відносин.
8. Роль держави у міжнародних фінансах.
9. Основні напрями сучасної політики України в галузі міжнародних фінансів.
10. Світова фінансова система.
11. Види валютних систем та їх елементи.
12. Міжнародні розрахункові грошові одиниці.
13. Причини виникнення міжнародних фінансових інститутів.
14. Банк міжнародних розрахунків.
15. Міжнародний валютний фонд: сфера діяльності, механізми кредитування.
16. Світовий банк: діяльність, структура, механізми кредитування.
17. Європейський банк реконструкції і розвитку: діяльність, структура, механізми кредитування.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Історія розвитку міжнародних фінансів.
2. Обґрунтуйте роль і призначення міжнародних фінансів та їх вплив на розвиток міжнародної фінансової системи.
3. Сучасні принципи і форми реалізації міжнародної фінансової політики.
4. Особливості організації офшорних операцій.
5. Особливості кредитної політики міжнародних фінансових інститутів.
6. Співробітництво України і МВФ.
7. Співробітництво України і Світового банку.
8. Європейський банк реконструкції та розвитку: співпраця з Україною.

9. Стан і перспективи розвитку міжнародного фінансового ринку.
10. Характеристика та основні тенденції розвитку міжнародного фондового ринку.
11. Стан і перспективи розвитку міжнародного ринку кредитних ресурсів.
12. Тенденції та аналіз поточного стану світового валютного ринку.
13. Основні етапи формування ринку єврооблігацій.
14. Взаємозв'язок міжнародних фінансів з економіками країн, що розвиваються та реформуються.
15. Вплив міжнародних фінансів на країни з розвинутою економікою.
16. Проблеми подальшої інтеграція України в світовий фінансовий простір.
17. Особливості функціонування і розвитку світової фінансової системи.
18. Особливості організації міжнародних валютно-фінансових відносин.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте обсяг кредитування та фінансової допомоги Україні по лінії МВФ. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте обсяг кредитування та фінансової допомоги Україні по лінії Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте обсяг кредитування підприємств малого і середнього бізнесу Україні по лінії Європейського банку реконструкції та розвитку. Зробіть належні висновки.
4. Виявіть можливості активізації участі фінансово-кредитних установ України в операціях на міжнародному фінансовому ринку. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Які функції виконують міжнародні фінанси?
2. Яка соціально-економічна роль міжнародних фінансів?
3. Хто може бути суб'єктом міжнародних фінансових відносин?
4. Що входить у поняття «міжнародне фінансове право»?
5. Які напрями включає міжнародна фінансова політика?
6. Що таке валютна інтервенція?
7. Як визначити рівень девальвації валюти?
8. Як визначити рівень ревальвації валюти?
9. Що таке диверсифікація валютних резервів? Як вона досягається?
10. Які є види котирування валют?
11. Що розуміють під міжнародним фінансовим ринком?
12. На які сегменти можна поділити міжнародний фінансовий ринок?
13. У чому полягає принципова відмінність міжнародного фінансового ринку від національного?
14. Чим відрізняється форвардний курс від курсу СПОТ?
15. Які організації входять до складу Світового банку?
16. Що являють собою міжнародні фінансові потоки?
17. Як встановлюється валютний курс?

18. Яка мета створення Банку міжнародних розрахунків?
19. Які особливості має ринок євровалют?
20. Кому і на які цілі надає кредити МВФ?
21. Які основні механізми кредитування МВФ Ви знаєте?
22. Як формуються ресурси МВФ?
23. На що впливає розмір квоти країни в МВФ?
24. Для чого МВФ використовує спеціальні права запозичення?
25. Коли Україна стала членом МВФ?
26. Як формуються ресурси Світового банку?
27. Які структури входять до складу Світового банку?
28. Яка мета створення ЄБРР?
29. Які переваги і недоліки кредитування по лінії МВФ?
30. Які переваги і недоліки кредитування по лінії Світового банку?
31. Які переваги і недоліки кредитування по лінії ЄБРР?
32. З яких сегментів складається міжнародний фінансовий ринок?
33. Що спільного, а що відмінного існує між міжнародними організаціями і міжнародними фінансовими інститутами?
34. Які основні напрями економічної діяльності ООН?
35. Як формується і використовується бюджет ООН?
36. Що розуміють під хеджуванням валютних і процентних ризиків?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [23, 32, 33]

Навчальна література: [1-17]

Додаткова література: [3, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 19, 20, 24]

Електронні ресурси: [5, 6, 10, 14]

Практичне заняття № 8

Тема: Особливості фінансів Європейського Союзу

Питання для обговорення

1. Етапи економічної інтеграції в Європі.
2. Фінансова політика у контексті поглиблення європейської інтеграції.
3. Валютно-фінансова конвергенція та особливості фінансів ЄС.
4. Бюджет ЄС. Бюджетна стратегія і бюджетний процес.
5. Гармонізація та уніфікація податкової політики в межах ЄС.
6. Валютна інтеграція. Спільна валютна політика та запровадження євро.
7. Основні інституції ЄС та їх роль у формуванні єдиної фінансової політики.
8. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи ЄС.
9. Проблеми та перспективи розвитку фінансових відносин України і країн членів ЄС.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Євроринок: характеристика, понятійний апарат.

2. Характеристика боргових ринків Європи.
3. Організація випуску єврооблігацій.
4. Характеристика інструментів ринку єврооблігацій.
5. Розвиток та обсяги ринку єврооблігацій.
6. Ринок короткострокових боргових паперів.
7. Ринок єврокомерційних паперів.
8. Ринок євронот.

Завдання для індивідуальної роботи студентів

1. Проаналізуйте етапи впровадження єдиної європейської валюти – євро.
2. Проаналізуйте фінансові передумови створення Європейського Союзу.
3. Визначте критерії та порядок вступу нових держав до складу країн Європейського Союзу.
4. Проаналізуйте досягнення і проблеми фінансового розвитку Європейського Союзу за останні три роки. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте показники розвитку співпраці України з країнами ЄС. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте показники дефіциту бюджету в країнах ЄС за останні три роки. Зробіть належні висновки.
7. Проаналізуйте обсяг і структуру державного боргу країн ЄС за останні три роки. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Коли і з якою метою було створено ЄС?
2. Скільки країн є членами ЄС на сьогоднішній день?
3. Які країни члени ЄС входять до єврозони?
4. Чому не всі країни члени ЄС входять до єврозони?
5. Які критерії вступу країн до ЄС?
6. Які особливості формування бюджету ЄС Ви знаєте?
7. Куди використовуються кошти бюджету ЄС?
8. У чому полягає специфіка фінансів Європейського Союзу?
9. Які особливості має ринок євровалют?
10. У чому полягають відмінності між іноземними облігаціями та єврооблігаціями?
11. Що таке євроноти та які їх економічні переваги?
12. Як вплинула Європейська інтеграція на фінансове світове становище?
13. Чи впливають фінансові проблеми ЄС на фінансово-економічний стан України?
14. Що дає Україні асоційоване членство в ЄС?

Рекомендована література

Законодавча та нормативна база: [3, 29, 32, 33]

Навчальна література: [1-22]

Додаткова література: [6, 11, 12]

Електронні ресурси : [5, 6, 10, 14]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Законодавчі та нормативні акти**

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 15.10.1985. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
4. Конституція України [Електронний ресурс] : Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
6. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
8. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: Верховна Рада України; Закон від 07.12.2000 № 2121-III
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 2457-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2457-17>
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці [Електронний ресурс] : Закон України від 28.12.2014 № 77-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/77-19>
11. Про господарські товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
12. Про депозитарну систему України [Електронний ресурс] : Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
13. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс] : Закон України від

23.03.2000 № 1602-III. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

14. Про Державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс] : Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

15. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

16. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

17. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності [Електронний ресурс] : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>

18. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс] : Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

19. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

20. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.

21. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 110. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-п>.

22. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

23. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

24. Про інститути спільного інвестування [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>

25. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

26. Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс] : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

27. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

28. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон від 19.06.2003 № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

29. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/452/97-вр>

30. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

31. Про стимулювання розвитку регіонів [Електронний ресурс] : Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

32. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

33. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [Електронний ресурс] : Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 15.08.2012 № 569-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-р>

34. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

35. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

36. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011-2020 роки - [Електронний ресурс] / Українська федерація убезпечення. – Режим доступу: <http://ufu.org.ua/>

37. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України, від 16.01.2003 № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Навчальна література

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : Навч. посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К. : Атіка, 2002. – 368 с.

2. Бастейбл Ч. Ф. Общественные финансы : [пер. с англ.] / Ч. Ф. Бастейбл. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – Харьков : Виват, 2016. – 807 с.

3. Василик О. Д. Теорія фінансів : Підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.

4. Вдовенко Л. О. Фінанси : Навч. посіб. / Л. О. Вдовенко, Н. М. Сушко, Н. Д. Фаюра. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 152 с.

5. Венгер В. В. Фінанси : Навч. посібник / В. В. Венгер. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.

6. Іжевський П. Г. Фінанси : навчальний посібник / П.Г. Іжевський, О. В. Кошонько . – Львів : Магнолія-2006, 2013 . – 372 с.
7. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика : навч. посіб. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. – К.: ЦУЛ, 2013. – 578 с.
8. Кремень В. М. Фінанси : навчальний посібник / В. М. Кремень, О. І. Кремень. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 412 с.
9. Кудряшов В. П. Фінанси : навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – К. : Ліра-К, 2011. – 352 с.
10. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – 5-те вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2008. – 240 с.
11. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р. Романенко. – 4-те вид. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 312 с.
12. Стойко О. Я. Фінанси : навч. посіб. / О. Я. Стойко, Д. І. Дема; за ред. О. Я. Стойка. – К. : Алерта, 2014. – 432 с.
13. Фінанси : курс для фінансистів : підручник / ред.: П. Ю. Буряк, О. Б. Жихор. – К. : Хай-Тек Прес, 2010. – 528 с.
14. Фінанси : навчальний посібник / С. А. Кузнецова, В. М. Вареник, М. М. Вакулич; за заг. наук. ред. С. А. Кузнецової. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 384 с.
15. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 687 с.
16. Фінанси : підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації / авт. кол.; за ред. А. Я. Кузнецової, Г. М. Азаренкової. – К. : УБС НБУ, 2011. – 495 с.
17. Шеремет О. А. Фінанси для фінансистів : підручник / О. А. Шеремет. – К. : Ліра-К, 2013. – 612 с.

Додаткова література

1. Андрущенко В. С. Податкові системи зарубіжних держав : навч. посіб. / В. С. Андрущенко. – К. : Ліра-К, 2014. – 358 с.
2. Благун І. Г. Соціальне страхування : навч. посіб. / Благун Ігор Григорович, Кушнірчук Юлія Миколаївна, Підлипна Радміла Петрівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ.– Львів : СПОЛОМ, 2015. – 270 с.
3. Бурковська А. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції в сучасних умовах : навч. посіб. / А. В. Бурковська. – К. : ЦУЛ, 2014. – 208 с.
4. Говорушко Т.А. Страхування: навч. посіб. / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк; за ред. Т.А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.
5. Еш С. М. Ринок фінансових послуг : підручник / С. М. Еш. – К. : ЦУЛ, 2015. – 420 С.
6. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу: навч. посібник / М. І. Карлін. – К.: Знання, 2011. – 639 с.
7. Карлін М. І. Фінансові системи Австралії, країн та залежних територій Океанії: навчальний посібник / М. І. Карлін, О. А. Івашко. – Луцьк : Волин. мистецька агенція “Терен”, 2012. – 180 с.

8. Карлін М. І. Фінансові системи зарубіжних країн: країни БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно – Африканська Республіка): навчальний посібник / М. І. Карлін, І. П. Липовський Луцьк: Волин. мистецька агенція “Терен”, 2013. – 376 с.
9. Карлін М. І. Фінансові системи країн Америки: навчальний посібник / М. І. Карлін. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 496 с.
10. Карлін М. І. Фінансові системи країн Африки: навчальний посібник / М. І. Карлін, О. А. Івашко. – Луцьк : Волин. мистецька агенція “Терен”, 2012. – 236 с.
11. Карлін М. І. Фінансові системи країн Західної Європи: навч. посібник / М. І. Карлін. – К.: ВД «Академія», 2009. – 320с.
12. Карлін М.І. Фінансові системи країн Центрально-Східної Європи: навчальний посібник/ М. І. Карлін, І.О. Балак Луцьк: Настир’я, 2012. – 500 с.
13. Карпінський Б. А. Фінансова система : навч. посіб. / Б. А. Карпінський. – К. : Ліра-К, 2015. – 280 с.
14. Князь С. В. Міжнародні фінанси : навч. посіб. / С. В. Князь. – К. : Ліра-К, 2013. – 364 с.
15. Козьменко О. В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко. – К. : Ліра-К, 2015. – 389 с.
16. Конопліна Ю. С. Система соціального страхування в контексті сучасних економічних і демографічних тенденцій : монографія / Ю. С. Конопліна. – К. : Ліра-К, 2015. – 105 с.
17. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування : навч. посіб. / Ю. С. Конопліна. – К. : Ліра-К, 2015. – 224 с.
18. Кропельницька С.О. Соціальне страхування.: навч. посібник / С.О. Кропельницька, Т.В. Солоджук [Вид. 2-ге, перероб. та доп.] – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 336с.
19. Кузьмін О. Є. Міжнародний фондовий ринок : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін. – К. : Ліра-К, 2013. – 200 с.
20. Міжнародні фінанси [тескт] навч. посіб. 5-те вид. перероб. та доп./ за ред. Козака Ю. Г.– Київ – Катовіце : Центр учбової літератури, 2014. – 348 с.
21. Місцеві фінанси : навч. посіб. / Л. Т. Гораль та ін.; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2015. – 255 с.
22. Місцеві фінанси : підручник / [О. Б. Жихор та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко ; Ун-т банк. справи Нац. банку України (м. Київ). –Київ : УБС НБУ, 2015. – 579 с.
23. Місцеві фінанси [Електронний ресурс] : підручник / О. П. Кириленко, А. В. Дем’янюк, А. Б. Кондрашихін [та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.
24. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : Монографія / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2005. – 240 с.
25. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / [Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В.] / Асоціація міст України – К. : Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.

26. Поважний О. С. Цінні папери і фондовий ринок : навч. посіб. / О. С. Поважний. – К. : Ліра-К, 2014. – 364 с.
27. Розвиток державних фінансів в умовах хаотичного структурування економіки [текст]: монографія / (С.А. Кузнецова, В.М. Вареник, М.О. Кохан та ін.); за заг. Наук. Ред.. С. А. Кузнецової. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 200 с.
28. Розвиток фінансових відносин в Україні: монографія / авт. кол. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Р. Ф. Пустовійта і канд. екон. наук, доц. Л. С. Мартюшевої. – К. : УБС НБУ, 2012. – 314 с.
29. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 428 с
30. Соколовська А. Основи теорії податків : навч. посіб / А. Соколовська. – К. : Ліра-К, 2010. – 326 с.
31. Страхування : навчальний посібник / Г.М. Рябенко, Н.М. Сіренко, А.С. Кравченко. Видання Миколаїв : МНАУ, 2014.– 399 с.
32. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навчальний посібник / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» ; за заг. ред. д-ра. екон. наук, проф. С. М. Фролова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 333 с.
33. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / За ред. І. О. Школьник. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 488 с.
34. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України : Монографія [М. І. Крупка, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак, М. І. Кульчицький]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 404 с.
35. Череп О. Г. Місцеві фінанси : навч. посібник / О. Г. Череп, О. Ю. Столяр. – К. : Кондор, 2013. – 468 с.
36. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2013. – 375 с.
37. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – 3-те вид., стер. – К.: Знання, 2015. – 535 с.
38. Шкварчук Л. О. Фінансовий ринок : навч. посіб. / Л. О. Шкварчук. – К.: Знання, 2013. – 382 с.

Електронні ресурси

1. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс] : [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД. Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження»? USAID. – К. : 2017. – 42 с. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf.
2. Державна аудиторська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>.
3. Державна інноваційна фінансово-кредитна установа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://difku.gov.ua/zvernennya-golovy/>

4. Державна Казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/materials/pr/20142904/RIPR2014.pdf>.
6. Державна служба фінансового моніторингу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/>.
7. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>.
8. Ліга страхових організацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/>
9. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>.
10. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
11. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/about/description>.
12. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua>.
13. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfr.gov.ua>.
14. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
15. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>
16. Рахункова палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/47888;jsessionid=845CC52C0FA8992C58FE67D0C47EC145>